

Islamisme(s)

**Islam
i política**
en un món
global

(Coordinació)

Ada Mullaol | Vítor M. Cabral

(Direcció)

Lurdes Vidal

EDITORIAL BASE

00

Presentació

Joan Fradera Garriga
Presentació | 8

Santiago Alba Rico
Pròleg | 11

Lurdes Vidal Bertran
Tot el que sempre heu volgut saber sobre islamisme i mai heu gosat preguntar | 15

01

Els bàsics

Lurdes Vidal Bertran
Islamisme/islamismes: manual d'ús | 20

Luz Gómez García
Respondre al present amb la Revelació a les mans. Visió doctrinal, orígens i evolució històrica de l'islamisme | 28

8 personatges clau de l'islamisme (mapa) | 34

Khalil al-Anani
Repensar l'islamisme i la democràcia al món àrab | 36

02

L'islamisme i la seva relació amb el poder

L'Islamisme al poder

Eduard Soler i Lecha
La pugna pel lideratge sunnita | 42

Javier Martín
Wahhabisme: els versos torçats d'Al·lah | 45

Andrés Mourenza
Erdoganisme: la síntesis islam-nacionalpopulista a Turquia | 48

Irene Martínez
L'islam polític i l'Iran. Les claus per entendre el país dels aiatol·làs | 58

L'Islamisme en el joc democràtic

Lilia Weslaty
Ennahda: un partit islamista que vol ser considerat com a «musulmà demòcrata» | 64

Els 10 principals grups i lideratges islamistes actuals al nord d'Àfrica i a l'Orient Mitjà | 69

El poder contra l'islamisme

Carla Fibla García-Sala
Oposició islamista i civil: Egipte, salafisme polític i la demonització dels Germans Musulmans | 74

L'islamisme contra el poder

Naomi Ramírez Díaz
Síria, xoc d'islamismes? | 78

03

Veus de l'islamisme

Ali Lmrabet
Veus des del Marroc | 86

Ricard González
Una veu des de Tunísia | 91

Isabel Pérez
Una veu des de Palestina | 94

Natalia Sancha
Veus des del Líban | 97

04

Les zones grises

Islam, islamisme i feminisme

Ada Mullol
Feminismes, islam i política: una revolució constant | 102

Islam, islamisme i llibertats individuals: la sexualitat

Shereen el-Feki
Sexualitat a l'islam: deure, desig i do divi | 111

Abdessamad Dialmy
Més enllà de l'islam: islamisme i sexualitat | 115

Islamistes i minories religioses

Georges Fahmi
Entendre la tensió entre els Germans Musulmans i els coptes a Egipte després del 2011 | 120

David Fornies
Relacions incòmodes entre l'islam polític i les minories etnonacionals | 126

Islamistes i moviments socials

Alejandra Ortega Fuentes
L'islamisme des de l'òptica dels moviments socials | 131

Islamisme i Occident

Jordi Bertran
Entrevista a François Burgat | 134

Islamisme i violència

Jean-Pierre Filiu
La guerra dels gihadistes contra els musulmans | 139

.....
L'islamisme en el temps
Entre l'evolució regional i la internacional | 144

05

Islamismes en un món global

Altres geografies de l'islamisme

Ana Ballesteros Peiró
Islamismes al Pakistan i l'Afganistan | 150

Marc Marginedas
L'islam polític a l'Àsia central: repressió i creixent presència de Daesh | 152

Beatriz Mesa
L'islam africà i el dualisme entre sufisme i wahhabisme | 155

Amel Boubekeur
L'islam polític a Europa: evolucions i influències | 157

Altres reptes de l'islamisme

Moussa Bourekba
Joventut àrab i islamisme: «voice», «loyalty» o «exit»? | 161

Javier Albarracín
Tres apunts sobre economia, islam i islamisme | 165

Noha Mellor
L'islamisme a través dels mitjans de comunicació | 169

Elisabetta Ciuccarelli
Islamisme i cinematografia, víctimes o botxins? | 173

06

Per concloure o tornar a començar

Autoritarisme, conflictes i pandèmia: cap on va l'islam polític? | 182

07

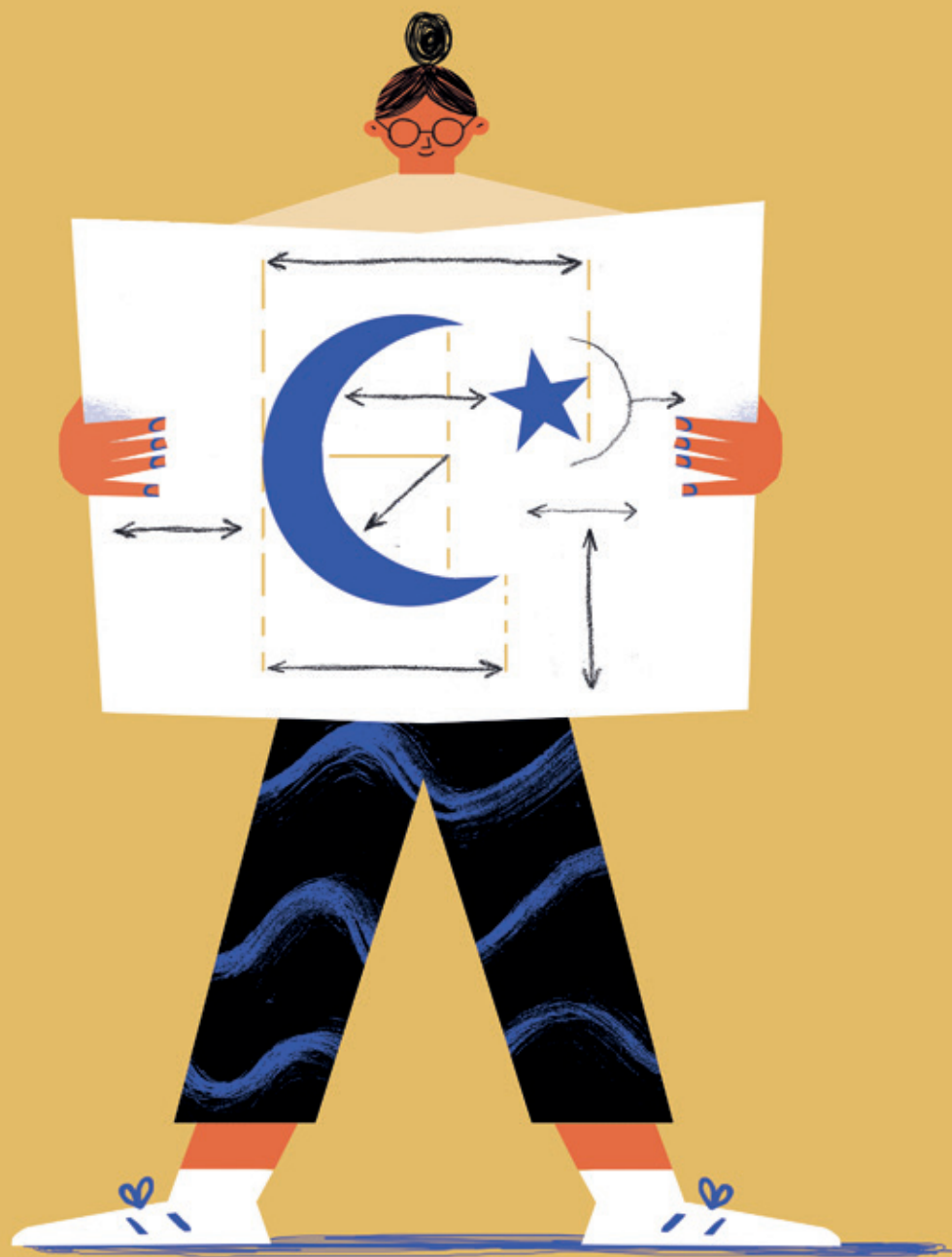
Annexos

8 personatges clau de l'islamisme | 189
Ada Mullol

Glossari | 193
Theo Loinaz i Dolores Bramon

Conceptes geopolítics | 222

Índex d'autors | 224

Tot el que sempre heu volgut saber sobre islamisme i mai heu gosat preguntar

Lurdes Vidal Bertran

Malgrat que és un terme molt freqüent en el vocabulari actual, l'islamisme és una realitat considerablement desconeguda i abocada a múltiples confusions. En comentar la idea d'aquest llibre, la majoria de gent pensava que es trobaria amb una publicació sobre l'islam i els musulmans, i sobre per què fan o deixen de fer d'una determinada manera uns 1.800 milions de persones arreu del món, gairebé el 25 % de la població mundial. Vist en el context des d'on es publica aquest llibre, europeu i mediterrani, la creixent diversitat religiosa suposa un repte també per a aquells que pretenen encarar-la com un valor positiu. La tensió entre drets, identitat i secularitat és una qüestió encara més rellevant en contextos en què el debat entorn l'espai que ha de tenir la religió en la vida pública encara és obert.

Aquesta publicació no vol trobar respostes específiques sobre convivència o sobre l'islam en general, sinó aproximar-se a una part difícilment quantificable de musulmans de tot el món que veuen en l'islam la inspiració —en graus diferents— que hauria de regir la societat i l'estat. Aquesta visió del món la comparteixen partits polítics —més o menys formals o acceptats—, entitats, associacions i moviments de caràcter social i polític, però, més enllà d'aquest marc de referència i llenguatge compartit, les diferències d'ideologia, pràctica, objectius i estratègies són immenses. Si bé molts d'aquests grups tenen un caràcter transnacional i, per tant, també són presents en contextos de majoria no musulmana, posarem el focus en els països de majoria musulmana en els quals va néixer el pensament islamista i des d'on van sorgir alguns dels grups principals.

La religió com a fet social públic és majoritàriament acceptada en la majoria dels països àrabs i musulmans, però la tensió entre política i religió té profundes arrels històriques que encara avui són motiu de discussió entre

estudiosos de l'islam. Això no obstant, tampoc no pretenem fer una aproximació teològica a la qüestió ni entrar en la pertinença o idoneïtat d'una visió que vincula religió i política dins de l'islam. Excedeix les nostres ambicions i, per tant, assumim l'existència de l'islamisme com una realitat ineludible que intentarem desxifrar des de la seva evolució en un imbricat entramat de dinàmiques socials i polítiques que han marcat l'escena regional i global.

El que volem és debatre sobre l'islamisme, escoltar veus i opinions diferents, i intentar contextualitzar-lo en les dinàmiques socials, polítiques i culturals actuals. És per això que aquesta publicació és plural, rica en veus de diverses procedències geogràfiques, professionals i vitals. El coneixement acadèmic i analista es combina amb una mirada més directa des del món del periodisme que no només explica i interroga a peu de carrer, sinó que ens permet conèixer alguns dels actors actuals de l'islamisme. L'objectiu és aplegar diferents visions, des de dins i des de fora de l'islamisme, que ens expliquin una realitat que inevitablement és polièdrica. Amb aquesta finalitat, aquesta publicació es basa en articles amb diversos enfocaments i graus de profunditat, reportatges periodístics i entrevistes. A més, els requadres que complementen els textos, així com el glossari final, acompanyen la lectura a l'hora d'endinsar-nos en un tema en què les implicacions semàntiques, simbòliques i polítiques dels termes i dels esdeveniments són clau per seguir el relat històric de l'islamisme.

Tanmateix, aquest exercici comporta certs perills. Parlar, estudiar i debatre sobre islamisme ha esdevingut una activitat de risc: no sols pel perill d'equivocar-se en tractar un objecte d'estudi en constant moviment, sinó perquè sovint aquest àmbit es torna un camp minat en què és fàcil prendre mal i ser acusat de connivència amb interessos geopolítics, egos acadèmics o guerres civilitzadores. Assumim el risc perquè, tot i que avui qualsevol persona es pot veure interpellada, directament o indirectament, per uns esdeveniments en què l'islamisme té un paper rellevant, pensem que encara hi ha poques aproximacions al món de l'islamisme a l'abast del lector no especialitzat. És cert que l'islamisme només representa una part — possiblement força minoritària — del món musulmà, però sense ella seria molt difícil entendre l'actualitat.

Per tant, abans d'endinsar-nos en el complex món de l'islamisme, o dels islamismes, val la pena tenir en compte algunes prevencions. D'entrada, com en qualsevol altre tema, el mateix abordatge de la qüestió comporta un cert posicionament de partida, cosa que no implica fer un judici de valor previ o assumir un biaix determinat. La literatura existent i les moltes columnes de diaris i revistes que en parlen solen partir d'un determinat posicionament i, fins i tot en l'àmbit acadèmic, molts treballs acaben situant-se, o essent situats, en contraposició amb altres veus detractores o favorables. Segons els aspectes en els quals es posa el focus o en funció del grau de difuminació, natural o

instrumentalitzada, que es produeix entre uns grups o altres, el debat sobre el fenomen islamista es polaritza més o menys. Per això és avinent poder abordar la qüestió de manera simple, clara i directa, abans d'aprofundir en cadascuna de les múltiples facetes que ens serviran per confegir una imatge calidoscòpica del fenomen islamista, situat en els diferents espais i temps en els quals ha estat protagonista.

El primer apartat, «Els bàsics», ens aproxima des de l'àmbit acadèmic a l'islamisme com a ideologia i com a moviment des del seu sorgiment fins als grans debats actuals. «L'islamisme i la seva relació amb el poder» situa l'islamisme des de l'òptica del poder polític i les diverses relacions de tensió i aliança que han anat establint els diferents corrents islamistes amb els sistemes de poder i govern. «Veus de l'islamisme» ens porta a la visió de l'islamisme des del Marroc, Tunísia, el Líban i Gaza, amb unes entrevistes molt marcades no només pels contextos polítics locals, sinó també pel coneixement i l'aproximació de periodistes que coneixen de primera mà el terreny dels entrevistats.

A «Zones grises»¹ s'aborden aquelles qüestions espinoses que tot sovint generen una pluralitat de discursos, no tan sols entre grups islamistes i no islamistes, sinó també entre els mateixos islamistes, fins i tot dins d'un mateix grup. Es tracta sovint de qüestions vinculades amb les llibertats individuals, que solien estar tradicionalment marcades per una norma social rígida i tot sovint justificada per la moralitat religiosa: feminisme i igualtat de gènere, sexualitat, mobilització social, pluralisme religiós... fins a arribar a la relació amb la violència. Aquesta secció, doncs, aborda les *zones grises* que situen l'islamisme en una ombra de suspicàcia.

«Islamismes en un món global» ens transporta a geografies més llunyanes de l'epicentre àrab i analitza temes transversals que tenen una relació molt directa amb les dinàmiques transnacionals, com l'economia, els mitjans de comunicació, la presència islamista a Europa o els corrents socials i culturals arreu del món, especialment aquells que impacten en els joves.

Per acabar, una última reflexió sobre la publicació d'un llibre com aquest, que pot generar més preguntes que certeses. La seva lectura segurament (i idealment) incitarà a saber més sobre algunes de les qüestions que s'aborden i que es troben a l'encreuament amb altres enfocaments sobre l'islam, la política a l'Orient Mitjà i el nord d'Àfrica, o la realitat política i sociocultural de l'Àsia o del sud-est asiàtic. De moment, però, en aquestes pàgines es trobaran explicacions i idees que aborden un dels temes més estudiats en l'àmbit acadèmic, però més pobrament explicats al gran públic malgrat la constant presència en l'actualitat social i política global.

1. El nom *Zones grises* fa referència a un paper essencial en l'estudi de l'islam polític a càrrec de Marina Ottaway, Nathan J. Brown i Amr Hamzawy per al Carnegie Endowment for International Peace: «Islamist Movements and the Democratic Process in the Arab World: Exploring Gray Zones», març 2006.

S.
XVIII

1744: Pacte de Diriya / Establiment de la doctrina wahhabita

1798: Invasió francesa d'Egipte

1869: Els francesos obren el canal de Suez

1881: Ocupació francesa de Tunísia / Protectorat

1882: Els britànics prenen el control militar d'Egipte i el Sudan

1884: Protectorat espanyol al Marroc

1914-17: La Gran Guerra

1916: Acord de Sykes-Picot

1917: Revolució Russa / Declaració Balfour

fi S. XIX
inici S. XXDècada
1920

1920: Conferència de San Remo. S'aprova el mandat britànic de l'Iraq. Tractat de Sèvres, que posa fi oficial a l'Imperi otomà. França rep Síria i la Gran Bretanya rep l'Iraq i Palestina

1921: La Gran Bretanya dona suport al cop militar que fundarà la dinastia Pahlavi el 1925 / Batalla d'Annual

1922: La Societat de Nacions aprova el mandat sobre Palestina / Revoltes anticolonials a Síria

Dècada
1930

1939: Segona Guerra Mundial

SALAFIYYA

1924: Abolició del califat

1928: Fundació dels Germans Musulmans a Egipte

Moviments islamistes i nacionalistes contra el poder colonial

1805: Muhammad Ali esdevé wali d'Egipte / Període reformador

1839: Tanzimat / Reformes de l'Imperi otomà

1908: Els Joves Turcs prenen el poder i inicien la «turquització» / Descoberta de petroli a Pèrsia

1911: Omar al-Mukhtar lidera la revolta líbia contra l'ocupació italiana

1916-1918: Gran Revolta Àrab

1922: Egipte obté la independència sota influència britànica

1923: Atatürk funda la República Turca

1932: Fundació de l'Àrabia Saudita

1936: Revolta àrab a Palestina contra el mandat britànic i la migració jueva

1938: Descoberta del petroli saudita

1939: Descoberta de petroli a Qatar

Dècada 1940

1945: Segona Guerra Mundial

1945: Els Estats Units i l'Aràbia Saudita formalitzen la seva aliança: energia a canvi de seguretat

1947: Pla de Partició de les Nacions Unides (Israel-Palestina) / Creació del Pakistan

Dècada de repressió contra els Germans Musulmans a Egipte

1941: Fundació de Jamiat-e Islami

1949: Hassan al-Banna és assassinat

Dècada 1950

1952: Turquia s'adhereix a l'OTAN

1954: Comença la guerra d'independència algeriana

1955: Conferència de Bandung / El Pacte de Bagdad (aliança prooccidental a l'Orient Mitjà)

1956: El Pakistan esdevé la primera república islàmica

1951: Mossadegh, primer ministre de l'Iran. Nacionalització de l'Anglo-Iranian Oil Company

1952: Cop d'estat dels Oficials Lliures a Egipte

1954: Gamal Abdel Nasser assoleix el poder a Egipte / Panarabisme i no-alineament

1955: Independència del Marroc i Tunísia

1956: Nacionalització del canal de Suez

1958: República Àrab Unida entre Egipte i Síria / Cop d'estat a l'Iraq

Dècada 1960

1960: L'Iran, l'Iraq, Kuwait, l'Aràbia Saudita i Veneçuela creen l'OPEC

1963: Primera petició turca d'adhesió a la Comunitat Econòmica Europea

1964: Sayyid Qutb escriu *Milestones*

1966: Qutb és acusat de conspirar per assassinar Nasser i és executat

1962: Independència d'Algèria / Esclata la Guerra Civil al Iemen

1963: Guerra de les Arenes

1964: Es crea l'OAP en el marc de la Lliga Àrab

1967: Guerra dels Sis Dies / Naksa

1969: Cop d'estat de Gaddàfi a Líbia / El Iemen del Sud es converteix en la República Popular Democràtica del Iemen i es reorienta cap al bloc soviètic

Dècada 1970

1970: Es funda l'Organització de la Conferència Islàmica a l'Aràbia Saudita

1973: Crisi del petroli

Radicalització del moviment islamista / Abdeslam Faraj i «Al Farida al Ghaiba» («el deure obligat»)

1970: Setembre Negre a Jordània

1971: Independència de Bahrein, Oman, Qatar i els Emirats Àrabs Units

1972: Sadat reorienta Egipte cap a Occident / Infitah

1973: Es crea el Front Polisario / Guerra del Yom Kippur

1975: Esclata la guerra civil libanesa / Marxa Verda sobre el Sàhara

1978: Acords de Camp David entre Egipte i Israel

1979: Revolució islàmica de l'Iran / Invasió soviètica de l'Afganistan / Egipte signa la pau amb Israel / Saddam Hussein assumeix el poder a l'Iraq i assalta a la Gran Mesquita de la Meca

Islamisme(s)

és una porta oberta a un fenomen complex, el vincle entre religió i política al món arabomusulmà. Et convida a entrar i a conèixer les múltiples facetes de l'islamisme, la seva evolució històrica i les seves realitats nacionals de la mà d'experts, estudiosos i periodistes coneixedors de la regió. El lector hi trobarà respostes: qui són els islamistes, què volen, a qui fan por, com veuen la societat i el món... I a mesura que avanci en la lectura, s'endinsarà en els claroscurs de l'islamisme i toparà amb els dilemes principals al voltant d'un moviment social, polític i religiós d'abast global que ha marcat la història política de les darreres dècades.

